

Laktasyon Dönemindeki Annelerin Yetersiz Süt Algısının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi

Investigation of the Insufficient Milk Perception of the Mothers in the Lactation Period in Terms of Different Variables

Cansu IŞIK¹, Gözde KÜĞCÜMEN²

¹ Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Hamidiye Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü
• cansu.isik@sbu.edu.tr • ORCID > 0000-0002-3789-9051

² İstanbul Medipol Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü.
• gkugcumen@medipol.edu.tr • ORCID > 0000-0001-7052-3817

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 12 Nisan / April 2021

Kabul Tarihi / Accepted: 12 Ağustos / August 2021

Yıl / Year: 2021 | **Cilt – Volume:** 6 | **Sayı – Issue:** 3 | **Sayfa / Pages:** 491-506

Atrf/Cite as: Işık, C. ve Küğcümen, G. "Laktasyon Dönemindeki Annelerin Yetersiz Süt Algısının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi - Investigation of The Insufficient Milk Perception of The Mothers In The Lactation Period In Terms of Different Variables". Samsun Sağlık Bilimleri Dergisi- Journal of Samsun Health Sciences 6(3), Aralık 2021: 491-506. <https://doi.org/10.47115/jshs.913584>

Sorumlu Yazar: Cansu IŞIK

Copyright © Published by Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi – Ondokuz Mayıs University, Faculty of Health Sciences, Samsun, Turkey. All rights reserved.

LAKTASYON DÖNEMİNDEKİ ANNELERİN YETERSİZ SÜT ALGISININ FARKLI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

ÖZ:

Amaç: Bu çalışma; laktasyon dönemindeki annelerin yetersiz süt algısını farklı değişkenler açısından incelemek amacıyla planlanmıştır.

Yöntem: Tanımlayıcı türde olan araştırmanın örneklemini bir vakıf üniversite hastanesinin Kadın Doğum ve Çocuk Polikliniklerine Ekim 2020-Mart 2021 tarihleri arasında kontrol için gelen 0-24 ay bebeği olan ve örneklem kriterine uyan 420 anne oluşturmuştur. Veriler araştırmacılar tarafından geliştirilen “Anne Bilgi Formu” ve “Yetersiz Süt Algısı Ölçeği” kullanılarak toplanmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde SPSS paket program kullanılmış, ortalama, yüzdelik, standart sapma, Mann Whitney U ve Kruskall Wallis testleri yapılmıştır.

Bulgular: Çalışma kapsamındaki annelerin yaş ortalaması 30.80 ± 7.31 , bebek/çocukların ay ortalaması 7.96 ± 6.48 , bebeği/çocuğu emzirme sürelerinin ortalaması 6.49 ± 5.19 'dur. Annelerin Yetersiz Süt Algısı Ölçek (YSAÖ) toplam puan ortalaması 38.71 ± 11.62 olarak bulunmuştur. Annelerin YSAÖ toplam puan ortalaması ile eğitim durumu (p: .002), gebeliği isteme ve planlama (p: .000), doğum haftası (p: .000), doğum şekli (p: .016), gebelikte emzirme eğitimi alma (p: .018), bebeğin doğum kilosu (p: .000) ve doğum sonrası ilk emzirme zamanı (p: .000) arasında anlamlı ilişki bulunurken, gebelik sayısı (p: .329) ve doğum sonu emzirme eğitimi alma (p: .595) arasında anlamlı ilişki saptanmamıştır.

Sonuç ve Önerileri: Annelerin süt algıları ortalamanın üstünde saptanmış olsa da istendik düzeyde değildir. Anne ve bebek/çocuk sağlığı için laktasyon öncesi dönemden başlayarak eşin veya bir üst kuşak sosyal destekçinin dahil edildiği eğitimlerin düzenlenmesi emzirmeye yönelik olumlu inanç ve tutum geliştirmede etkili olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Laktasyon; Doğum sonu; Yenidoğan, Emzirme; Yetersiz süt algısı

INVESTIGATION OF THE INSUFFICIENT MILK PERCEPTION OF THE MOTHERS IN THE LACTATION PERIOD IN TERMS OF DIFFERENT VARIABLES

ABSTRACT:

Aim: This research; It was planned to examine insufficient milk perception of mothers during lactation in terms of different variables.

Method: The sample of the descriptive study consisted of 420 mothers who met the sampling criteria of mothers with babies of 0-24 months who came to the Obstetrics Outpatient Clinic of a foundation university hospital between October 2020 and March 2021 for control. The data were collected using the "Mother Information Form" which is developed by the researchers and "Perceived Insufficient Milk Questionnaire". In the evaluation of the data, mean, percentage, standard deviation, Mann Whitney U test and Kruskal Wallis test were used in the SPSS package program.

Results: The average age of the mothers within the scope of the study was 30.80 ± 7.31 , the mean month of babies / children was 7.96 ± 6.48 , the mean duration of breastfeeding the baby / child was 6.49 ± 5.19 . The total score average of the Mothers' Perceived Insufficient Milk Questionnaire (PIMQ) was found to be 38.71 ± 11.62 . Mothers' total PIMQ score average and educational status (p: .002), desire and planning pregnancy (p: .000), week of birth (p: .000), mode of delivery (p: .016), receiving training on breastfeeding during pregnancy (p: .018), baby's birth weight (p: .000) and first postnatal breastfeeding time (p: .000), while the number of pregnancies (p: .329) and receiving postpartum breastfeeding training (p: .595) there was no significant relationship between.

Conclusion and Suggestions: Although mothers' perception of milk is above average, it is not at the desired level. Organizing trainings for mother and baby / child health, starting from the pre-lactation period, including the husband or a higher generation social supporter, will be effective in developing positive beliefs and attitudes towards breastfeeding.

Keywords: *Lactation; Postpartum; Newborn; Breastfeeding; Insufficient perception of milk*

GİRİŞ

Laktasyon, gebelik sürecinde salgılanan hormonların etkisiyle meme bezlerinin olgunlaştığı ve süt salgısının olduğu, fiziksel, sosyal, demografik ve psikolojik durumlardan etkilenen emzirme dönemini ifade eder (Leahy-Warren ve ark., 2013; Uçar & Yılmaz, 2020). Laktasyon dönemi hem anne hem de bebek için son derece önemli bir zaman dilimidir. Yaşamın ilk 6 ayında yenidoğanın gereksinimlerine cevap veren ve yenidoğanın bağışıklık sistemini güçlendirerek sayısız fayda sağlayan anne sütü fizyolojik ve aynı zamanda mucizevi bir besindir. Yenidoğanı nekrotizan enterokolit, egzema, gastrointestinal sistem hastalıkları, obezite, pnömoni, astım gibi alerjik reaksiyonlar ve diyabet gibi birçok sistemik hastalıktan korumaktadır (CDC, 2018; Irmak, 2016; WHO, 2011). Bu nedenle “Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organization-WHO)” başta olmak üzere, “Tıp Emzirme Akademisi (Academy of Breastfeeding Medical-ABM)”, “Amerikan Pediatri Akademisi (American Academy of Pediatrics-AAP)”, “Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu (United Nations International Children's Emergency Fund- UNICEF)”, “Amerikan Aile Hekimliği Akademisi (American Academy of Family Physicians-AAFP)”, bebeklere yaşamın ilk 6 ayında yalnızca anne sütü verilmesini ve ek gıdalara yedinci aydan itibaren başlanılmasını, en az iki yaşına kadar da emzirmenin sürdürülmesini önermektedir (CDC, 2018; Irmak, 2016; WHO, 2011).

“Hastalık Kontrol ve Korunma Merkezi (Centers for Disease Control and Prevention-CDC)”nin 2018 raporunda; 2015 yılında doğan her 5 bebekten 4’ü (%83.2) emzirmeye başlanmıştır. Bu yüzdelik oran annelerin emzirmek istediğini ve bunun için çabaladığını göstermektedir. Aynı raporda annelerin %46.9’unun sadece 3 ay emzirdiği ve 1 yıllık sürenin sonunda bu oranın %35.9’a düştüğü saptanmıştır (CDC, 2018). “Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA)” 2018 raporunda 2 yaş altı çocukların emzirilme durumuna ilişkin yüzdelik dağılımları incelendiğinde yaşamın ilk 6 ayında yalnızca anne sütüyle beslenen bebeklerin oranı %41’dir. Emzirmeye iki yıl devam eden annelerin oranları ise %34 olarak bildirilmiştir (TNSA, 2018). Uluslararası ve ulusal veriler dünya genelinde emzirme oranlarının istendik düzeyde olmadığını göstermektedir. Emzirme oranlarının istendik düzeyde olmaması anne ve bebek faktörlü nedenlerden kaynaklanabilmektedir. Normal süreçte anne sütünün yeterli olduğunu gösteren objektif parametreler (bebeğin kilo alımı ve 24 saatte değiştirilen bez sayısı) vardır (Hill & Aldag, 2007). Fakat objektif verilerle gösterilemeyen, sadece “olduğu” düşünülen “yetersiz süt algısı” emzirmeyi sürdürmemeye nedenlerinin başında gelmektedir (Akkoyun & Taş Arslan, 2016; Çalışkan & Altınkaynak, 2019). Yetersiz süt algısı, annelerin sütün miktarı ve kalitesinin yetersiz olduğuna inanmaları ve bebeğin doymadığını düşünmeleridir (Akkoyun & Taş Arslan 2016; Safon ve ark., 2017).

Bebeğin yeterli büyümesine rağmen anneleri yetersiz süt algısına yönlendiren bazı yanıltıcı belirtiler vardır. Bunlar literatürde; memelerin küçük olması, bebeğin huzursuz olması, sık sık ağlaması, süt inme refleksini hissedememe, yüksek miktarda sütü sağamaması, tokluk ipuçlarının yanlış yorumlanması, memelerin yumuşamış hissedilmesi, bebeğin emme süresini azaltması, iki emzirme arasında memelerden süt sızmaması, bebeğin daha sık emmek istemesi ve sosyal desteğin tutumu olarak bildirilmiştir (Çalışkan & Altınkaynak 2019; Gölbaşı ve ark., 2018; Gözükara, 2014; Hill ve ark., 2007; Karaçam, 2008; Kural & Boran 2018).

Yetersiz süt algısı, emzirmeyi sonlandırma ve anne sütü alabilecek bebeklerin anne sütünden mahrum kalma nedenlerinden biridir. Oysa bebeklerin ilk altı ayda sadece anne sütü ile beslenme oranını %50'nin üzerine çıkarmak DSÖ'nün 2025 hedefleri arasındadır (Global Nutrition Targets, 2020). Yetersiz süt algısıyla ilgili kaygıları irdelemek ve çözüm önerileri üretmek, ebelerin sorumlulukları arasındadır. Yetersiz süt algısına neden olan durumların bilinmesinin, sürecin yönetimi ile ilgili ebelik uygulamalarını kolaylaştıracağı düşünülmektedir. Bu nedenle çalışma; laktasyon dönemindeki annelerin yetersiz süt algısını farklı değişkenler açısından incelemek amacıyla planlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi: Tanımlayıcı türde olan araştırma evrenini bir vakıf üniversite hastanesi Kadın Doğum ve Çocuk Polikliniklerine kontrol için gelen 0-24 ay bebeği olan anneler oluşturmuştur. Araştırma örneklemini ise 12.10.2020-12.03.2021 tarihleri arasında, 18 yaş üzeri, emzirmeye engel herhangi bir sorunu olmayan (nörolojik hastalık, ilaç kullanımı, psikolojik hastalık, mastit gibi), bebeğinde emmeyi etkileyecek herhangi bir sorunu olmayan (anatomik, fizyolojik ve nörolojik bozukluklar vb), görme ve işitmeyle ilgili bir problemi olmayan ve araştırmaya katılmaya gönüllü anneler oluşturmuştur. Araştırma örnekleminin hesaplanmasında ilgili hastanenin 2019 doğum verileri dikkate alınmıştır (N=3496). Örneklem büyüklüğü, evrenin bilinmesi durumunda kullanılan örneklem büyüklüğü hesaplama formülü ile %99 güvenirlilik, %5 yanılğı payı ve tahmini %20 tamamlanma oranı göz önüne alınarak yapılan hesaplama sonucu 379 anne olarak hesaplanmıştır. Bu araştırmada vaka kayıpları da göz önüne alındığında 420 anne ile araştırma tamamlanmıştır.

Veri Toplama Araçları: Veriler araştırmacılar tarafından yapılan literatür taraması sonucunda hazırlanan "Anne Bilgi Formu" (32 soru) ve "Yetersiz Süt Algısı Ölçeği" (6 soru) kullanılarak toplanmıştır.

Anne Bilgi Formu: Araştırmacılar tarafından oluşturulan form; sosyo-demografik ve emzirmeye yönelik özelliklerin sorgulandığı 22 soru ve yetersiz süt algısının sorgulandığı 10 soru olmak üzere toplam 32 sorudan oluşmaktadır.

Yetersiz Süt Algısı Ölçeği (YSAÖ): McCarter-Spaulding ve Kearney tarafından 2001 yılında geliştirilen ölçek anne sütünün yetersiz algılanmasını belirlemeye yönelik 6 sorudan oluşmaktadır. Annenin sütünü yeterli algılayıp algılamadığını sorgulayan ilk soru “evet” veya “hayır” şeklindedir. Diğer 5 soru sütün yetersizlik algısını ölçmeye yöneliktir ve 0-10 arasında puanlanır. “0” sütün tamamen yetersiz algılandığını, “10” ise sütün tamamen yeterli algılandığını göstermektedir. Ölçek 0-50 arasında puanlanır. Yüksek puan sütün yeterlilik algısının yükseldiğine işaret eder. Ölçeğin orjinalinde Cronbach α değeri 0.81 olarak belirlenmiştir (McCarter-Spaulding & Kearney, 2001). Ölçeğin Türkçe geçerlik güvenirliği ise Gökçeoğlu ve Küçüköğlu tarafından yapılmış ve çalışmanın Cronbach α değeri ise 0.82 olarak bulunmuştur (Gökçeoğlu, 2014). Bu çalışma için Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı değeri .97’dir.

Verilerin toplanması: Örneklem kriterlerine uyan ve çalışmaya katılmaya gönüllü annelere araştırmanın amacı açıklanarak yazılı ve sözlü onamları alındıktan sonra “Anne Bilgi Formu” ve “Yetersiz Süt Algısı Ölçeği” poliklinikte yüzyüze uygulanmıştır. Formların uygulanması ortalama olarak 15-20 dakika sürmüştür.

Verilerin Değerlendirilmesi: Araştırma verileri, SPSS 16.0 (Statistical Package for Social Science) paket programında değerlendirilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde, tanımlayıcı istatistiksel analizlerinden sayı, yüzde, ortalama ve standart sapma kullanırken, dağılımları Kolmogorov Smirnov testi ile kontrol edilmiştir. Gruplararası karşılaştırmalarda Mann Whitney U ve Kruskal Wallis testleri kullanılmıştır. Sonuçlar % 95’lik güven aralığında $p \leq 0.05$ anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

Araştırmanın Etik İlkeleri: Araştırmaya başlamadan önce aynı vakıf üniversitesinin Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulundan etik kurul onayı (08/10/2020 tarih ve 737 karar no) ve araştırmanın yürütüleceği kurumdan kurum izni alınmıştır. Araştırmaya katılan annelere, çalışmanın amacı açıklandıktan sonra bireysel bilgilerin gizli kalacağı konusunda bilgi verilip “gizlilik ilkesine” uyulmuştur ve Helsinki bildirgesinde yer alan kurallara uygun olarak hareket edilmiştir.

Araştırmanın Sınırlılıkları: Araştırma örnekleminin ilgili kliniklerle sınırlı olması nedeniyle elde edilen sonuçlarının tüm anneler için genellenmemesi araştırmanın sınırlı yönüdür.

BULGULAR

Çalışmaya dahil edilen annelerin tanıtıcı özelliklerine Tablo 1’de yer verilmiştir. Annelerin yaş ortalaması 30.80 ± 7.31 (min: 17, max:50), bebek/çocukların ay ortalaması 7.96 ± 6.48 (min: 0,10 ay, max: 24 ay) dir.

Tablo 1. Annelerin Tanıtıcı Özellikleri

Değişkenler	n	%
Eğitim Durumu		
İlköğretim ve altı	101	24.05
Lise	164	39.05
Lisans ve üstü	155	36.90
Meslek		
Serbest meslek	294	70.0
Ev hanımı	73	17.4
Memur	44	10.5
İşçi	9	2.1
Aile Geliri		
Gelirim giderimden az	38	9.0
Gelirim giderime eşit	213	50.7
Gelirim giderimden fazla	169	40.3
Aile Tipi		
Çekirdek aile	336	80.0
Geniş aile	84	20.0
Gebelik sayısı		
Bir gebelik	165	39.3
2	153	36.4
3	60	14.3
4 ve üstü	42	10.0
Doğum şekli		
Normal doğum	164	39.0
Sezaryen doğum (spinal anestezi)	182	43.3
Sezaryen doğum (genel anestezi)	74	17.7
Doğum Haftası		
<37 hafta	108	25.7
37-42 haftalar arasında	268	63.8
>42 hafta	44	10.5
Bebegin Doğum Ağırlığı		
<2500 gr	89	21.2
2501-3599 gr	233	55.5
3600 gr üzeri	98	23.3
Gebeliği Planlama Durumu		
İstenmiş/planlanmış	197	46.9
İstenmiş/planlanmamış	169	40.2
İstenmemiş ve planlanmamış	54	12.9
Bebegin İlk Beslenmesi		
Anne sütü ile	287	68.3
Mama ile	118	28.1

Şekerli su ile	10	2.4
Su ile	5	1.2
Doğum Sonu İlk Emzirme		
1 saat içinde	242	57.6
2 saat içinde	62	14.8
>2 saat	116	27.6
Bebegin İlk 6 Ay Beslenme Şekli		
Sadece anne sütü	306	72.8
Anne sütü+mama	92	21.9
Anne sütü+inek sütü	6	1.4
Anne sütü+ ek gıda(ekmek, çorba vb.)	12	2.9
Sadece mama	4	1.0
Emzirme Sıklığı		
2 saatte bir düzenli	154	36.7
Saat belirlemeden acıktıkça	123	29.3
Ağladıkça	138	32.9
Günde 5 -6 kez	5	1.1

Annelerin YSAÖ toplam puan ortalaması 38.71 ± 11.62 (min: 4, max: 50) olarak bulunmuştur. Annelerin YSAÖ toplam puan ortalaması ile eğitim durumu (p: .002), gebeliği isteme ve planlama (p: .000), doğum haftası (p: .000), doğum şekli (p: .016), gebelikte emzirme eğitimi alma (p: .018), bebegenin doğum kilosu (p: .000) ve doğum sonrası ilk emzirme zamanı (p: .000) arasında anlamlı ilişki bulunurken, gebelik sayısı (p: .329) ve doğum sonu emzirme eğitimi alma (p: .595) arasında anlamlı ilişki saptanmamıştır (Tablo 2).

Tablo 2. Annelerin Eğitim Durumu, Gebeliğe ve Emzirmeye Ait Özellikleri ile YSAÖ Toplam Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Tanıttıcı Özellikler	YSAÖ Toplam Puanı
	ort±SS
Bebegi/Çocuğu Emzirme Süresi	6.49±5. 19 (min: .10 max: 24 ay)
Eğitim Durumu	
İlköğretim ve altı (n=101)	40.54±11.42
Lise (n=164)	36.87±11.28
Lisans ve üstü (n=155)	39.45±11.90
KW: 12.46/ p: .002	
Gebeliği İsteme ve Planlama	
İstenmiş/planlanmış (n=197)	41.11±10.44
İstenmiş/planlanmamış (n=169)	38.21±12.28
İstenmemiş ve planlanmamış (n=54)	31.50±10.53
KW: 34.95/ p: .000	
Doğum Haftası	
<37 hafta (n=108)	34.27±13.49

37-42 hafta (n=268)	40.60±10.52
>42 hafta (n=44)	38.06±10.17
KW: 19.46/ p: .000	
Doğum Şekli	
Normal doğum (n=164)	40.97±9.84
Sezaryen doğum (spinal/epidural anestezi) (n=182)	37.09±12.27
Sezaryen doğum (genel anestezi) (n=74)	37.67±12.88
KW: 8.24/ p: .016	
Gebelik sayısı	
1 (n=165)	37.31±12.47
2 (n=153)	38.98±11.77
3 (n=60)	40.90±9.46
4 ve üstü (n=42)	40.09±9.90
KW: 3.43/ p: .329	
Gebelikte Emzirme Eğitimi Alma	
Evet (n=73)	36.91±10.02
Hayır (n=347)	39.08±11.91
MWU: 10463.50 / p: .018	
Doğum Sonu Emzirme Eğitimi Alma	
Evet (n=268)	38.53±11.67
Hayır (n=152)	38.94±11.55
MWU: 19607.00/p: .595	
Bebeğin Doğum Ağırlığı	
<2500 gr (n=89)	33.16±14.00
2501-3599 (n=233)	39.69±10.40
>3600 (n=98)	41.40±10.38
KW: 20.31/ p: .000	
Doğum sonrası ilk emzirme zamanı	
1 saat içinde (n=242)	41.90±9.22
2 saat içinde (n=62)	37.01±10.94
>2 saat (n=116)	32.94±13.92
KW: 38.02/p: .000	

Tablo 3'te annelerin yetersiz süt algısına dair verdikleri yanıtların dağılımlarına yer verilmiştir. Anneler yetersiz süt algısını düşündüren yanlış ifadelerin çoğuna doğru yanıtları vermişlerdir. Annelerin büyük çoğunluğu (%70.0) eşlerinin emzirme konusunda destekleyici olduğunu ve eşin desteğinin süt üretimine olumlu katkı sağladığını (%69.3) bildirmişlerdir. "Çevremdeki insanlar (anne, kayınvalide, arkadaş vs) bebeğin her ağlamasının açlıktan olduğunu ve sütün yetersiz olduğunu imada bulunuyorlar." ifadesine ise annelerin büyük çoğunluğu (%56.0) katıldığını belirtmiştir (Tablo 3).

Tablo 3. Annelerin Yetersiz Süt Algısının Değerlendirilmesi

Yetersiz Süt Algısına Yönelik İfadeler	Katılıyorum n (%)	Katılmıyorum n (%)	Kararsızım n (%)
1 Bebeğin huzursuz olması, sık sık ağlaması aç olduğunu ve sütün yetmediğini gösterir.	115 (27.3)	114 (61.0)*	49 (11.7)
2 Memelerin yumuşamış hissedilmesi yetersiz sütün bir işaretidir.	107 (25.5)	235 (56.0)*	78 (18.6)
3 Yetersiz tartı alımı ve yetersiz idrar çıkışı sütün yetersizliğini gösterir	187 (44.5)*	160 (38.1)	73 (17.4)
4 Bebeğin sıklıkla emmek istemesi aç olduğunu ve yetersiz süt olduğunu gösterir.	152 (36.2)	201 (47.9)*	67 (16.0)
5 Eşim emzirme konusunda destekleyicidir.	294 (70.0)	94 (22.4)	32 (7.6)
6 Eşimin desteği süt üretimime olumlu katkı sağlar.	291 (69.3)	94 (22.4)	35 (8.3)
7 Çevremdeki insanlar (anne, kayınvalide, arkadaş vs) bebeğin her ağlamasının açlıktan olduğunu ve sütün yetersiz olduğunu imada buluyorlar.	235 (56.0)	148 (35.2)	37 (8.8)
8 Memelerin küçük olması yetersiz sütün göstergelerinden biridir.	52 (12.4)	307 (73.1)*	61 (14.5)
9 Bebeğin memede geçirdiği sürenin azalması yetersiz süt nedeniyledir.	94 (22.4)	214 (51.0)*	112 (26.7)
10 İki emzirme arasında memelerden süt sızması sütün yetersiz olduğunu gösterir.	85 (20.2)	198 (47.1)*	137 (32.6)

*Soruyu doğru yanıtlayanların yüzdeliğidir.

TARTIŞMA

Bu çalışma laktasyon dönemindeki annelerin yetersiz süt algısının farklı değişkenler açısından incelenmesi amacıyla yürütüldü. Amaç doğrultusunda çalışmaya dahil edilen annelerin yetersiz süt algıları eğitim durumu, gebeliği isteme ve planlama, doğum haftası, doğum şekli, gebelik sayısı, gebelikte emzirme eğitimi alma, doğum sonu emzirme eğitimi alma, bebeğin doğum kilosu, doğum sonrası ilk emzirme zamanı gibi değişkenlerle ve yetersiz süt algısına yönelik verdikleri ifadeler literatür doğrultusunda tartışılmıştır.

Emzirmenin etkin devam edememesinde, erken postpartum süreci dahil olmak üzere laktasyon dönemi boyunca risk oluşturan en büyük sorun annelerdeki yetersiz süt algısıdır (Gatti, 2008). Binns ve Scott'un emzirmeyi başlatma, sonlandırma ve problemleri incelemek amacıyla yaptıkları bir araştırmada kadınların %16.7'sinin hastaneden taburcu olmadan önce yetersiz süt algısı sebebiyle emzirmeyi erken bıraktığı, %23'ünün taburculuk sırasında yetersiz süt algısı ile ilgili

anksiyete yaşadıkları bildirilmiştir (Binns & Scott 2002). Chan ve ark.nın bebeği yenidoğan ünitesinde yatan anneleri örnekleme dahil ettikleri başka bir araştırmada, annelerin büyük çoğunluğunun (%77) hastanede buldukları süre içinde ek gıdaya başlama nedenleri yetersiz süt algısı olarak belirtilmiştir (Chan ve ark., 2000). Bu çalışmada literatürle paralel olarak annelerin süt algılarının istendik düzeyde olmadığı hem anne hem de bebek sağlığının geliştirilmesi için süt algısının artırılacağı sonucuna varılmıştır.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2019 cinsiyete göre seçilmiş veriler incelendiğinde kadınların iş gücüne katılım oranı (15+ yaş) %34.4 olarak bildirilmiştir (TÜİK, 2021). Çalışmaya dahil edilen kadınların büyük çoğunluğu (%70) serbest bir işte çalışmaktadır. TÜİK verilerinden farklı olan bu sonucun, çalışmanın bir vakıf üniversitesi hastanesinde yapılması nedeniyle sosyo-ekonomik yönden gelişmiş sayılabilecek popülasyonun kuruma başvurmasından kaynaklı olduğu söylenebilir.

Anne eğitim düzeyinin emzirmeyi başlatma ve sürdürmede etkili olduğu bildirilmektedir. Literatürdeki çalışmalar anne eğitim düzeyinin arttıkça emzirme başarısının arttığını göstermektedir (Holbrook ve ark., 2013; Pinto ve ark., 2016). Çalışmada eğitim durumu ile süt algısı arasında anlamlı bir ilişki saptanmış olup, literatürün aksine ilköğretim ve altı düzeyi eğitim durumuna sahip annelerin süt algıları daha yüksek bulunmuştur. Bireysel ve algısal faktörlerin, sosyo-demografik ve çalışmanın yapıldığı yerin özelliklerinin bu farklılığı yaratacağı düşünülmektedir.

Yüzüğüllü ve ark.nın (2018) yaptıkları bir araştırmada planlı gebeliği olan annelerin bebeklerini ilk 6 ay sadece anne sütü ile besleme oranlarının planlı olmayanlara göre yüksek olduğu belirtilmiştir (Yüzüğüllü ve ark., 2018). Ahi ve ark. (2019) yaptıkları çalışmalarında planlı gebeliği olan annelerin yenidoğana ilk bir saat içinde anne sütü verme oranını gebeliği planlı olmayanlara kıyasla yüksek bulmuşlardır (Ahi ve ark., 2019). Çalışmada gebeliği isteme ve planlama durumu ile süt algısı arasında anlamlı fark saptanmış olup, gebeliği istemiş/planlamış olan annelerin süt algıları yüksek bulunmuştur. Gebeliği isteyen/planlayan annelerin annelik rolüne ve bebeğin getireceği sorumluluklara hazır hissetmeleri olağandır. Dolayısıyla bu nedenin süt algısına etki edeceği düşünülmektedir. Sonuç literatürle benzerlik göstermektedir.

Düşük doğum ağırlığı ve prematürite doğum sonu emzirme güçlüğüne yol açan neonatal risk faktörleri olarak bildirilmektedir. Çünkü bu bebeklerin emme refleksi tam olarak gelişmemiştir. (Bilgen ve ark., 2018). Bu durum emzirmenin başarısız olmasına neden olarak emzirme sürecini olumsuz etkilemektedir. Çalışmada bebeğin doğum kilosu ve doğum haftası ile süt algısı arasından anlamlı bir ilişki bulunmuştur. 37-42. Gebelik haftasında doğum yapan anneler ile doğum ki-

losu >3600 kg olan bebeğe sahip olan annelerin süt algıları diğerlerine göre yüksek bulunmuştur. Bu sonuçlar literatür bilgisini destekler niteliktedir.

Sezaryen sonrası toparlanma süresinin normal doğuma göre uzun olması, anestezi etkisinden hemen çıkamama gibi durumlar nedeniyle emzirmeye başlama süresi gecikebilmektedir (Ünsal ve ark., 2005). İnce ve ark.nın annelerin emzirme özyeterliliği ve emzirme başarılarını etkileyen özellikleri inceledikleri bir araştırmada sezaryen doğum yapan annelerin emzirme özyeterlilikleri normal doğum yapan annelere göre düşük bulunmuştur ve bu durum bebeklerin ilk bir saat içindeki beslenme sürelerini etkilemiştir (İnce ve ark., 2017). Ahi ve ark.nın (2019) yaptıkları bir araştırmada normal doğum yapan annelerin ilk bir saat içinde bebeklerini emzirme oranları sezaryen doğuma kıyasla yüksek bulunmuştur (Ahi ve ark., 2019). Bu çalışmada doğum şekli ile süt algısı arasında anlamlı fark bulunmuştur. Normal doğum yapan kadınların süt algıları sezaryen doğum yapanlara (spinal/epidural anestezi, genel anestezi) kıyasla yüksek bulunmuştur. Çalışma sonucu literatürle paralellik göstermektedir.

Çakmak ve Dengi (2019) postpartum dönemdeki annelerle yaptıkları bir araştırmada, iki çocuğu olan annelerin anne sütü ve emzirme bilgi düzeylerinin bir çocuğu olan annelere göre yüksek olduğunu bildirmişlerdir (Çakmak & Dengi, 2019). Bolat ve ark.ları (2011) ilk 6 ayda anne sütü ile beslenmeye etki eden faktörleri inceledikleri bir araştırmada, annelerin geç emzirmeye başlama oranının 1. çocukta %50.9 iken, bu oranın 2. çocukta %34.0'e düştüğünü saptamışlardır (Bolat ve ark., 2011). Çalışmada gebelik sayısı ile süt algısı arasında anlamlı bir fark olmasına rağmen, gebelik sayısı arttıkça süt algısının arttığı görülmektedir. Bu sonuç gebelik sayısı arttıkça annenin emzirme bilgisinin ve farkındalığının artacağını, buna paralel olarak erken emzirmeye başlama ve yeterli süt algısını artıracığını düşündürmektedir. Sonuçlar literatürü destekler niteliktedir.

Literatürde emzirme eğitimi alma ile emzirme başarısının değerlendirildiği çalışmalarda gebelik döneminde emzirme eğitimi alan annelerin eğitim almayanlara göre daha başarılı olduğunu gösteren çalışmalar yer almaktadır (Aluş Tokat & Okumuş 2013; Li-Yin et al., 2008). Farklı olarak Ahi ve ark.nın (2019) çalışmasında gebelik döneminde emzirme eğitimi alan ve almayan anneler arasında ilk bir saat içinde emzirme oranları arasında anlamlı fark tespit edilmemiştir. Nedenini emzirme eğitimlerinin etkin olmaması ve sadece broşürle yapılmış olmasına bağlamışlardır (Ahi ve ark., 2019). Çalışmada gebelik döneminde eğitim alma ile süt algısı arasında anlamlı fark olmasına rağmen, beklenenden farklı olarak eğitim almayanların eğitim alanlara kıyasla yüksek süt algısına sahip olduğu belirlenmiştir. Bu durumun alınan eğitim içeriğine ve alınan bilginin pratiğe dönüştürülmesinde annelerin bireysel özelliklerine bağlı olarak değişkenlik gösterebileceği düşünülmüştür.

Uluslararası ve ulusal literatür incelemesinde doğumdan sonra emzirmeye başlama süresinin çoğunlukla ilk 1 saat içinde gerçekleştiğini bildiren çalışmalara rastlanmıştır. Senarath ve ark.nın (2009) yaptıkları bir araştırmada annelerin %46.1'inin doğum sonu ilk 1 saat içinde emzirmeye başladıkları, Hamade ve ark.nın (2013) yaptıkları başka bir araştırmada annelerin %71'inin doğum sonu ilk iki saat içinde emzirmeye başladıklarını bildirmişlerdir (Hamade et al., 2013; Senarath et al., 2009). Bolat ve ark. (2011) yaptıkları çalışmada annelerin %56.9'unun, Küçüköğlü ve ark. (2015) ise %76.6'sının doğum sonrası emzirmeye ilk 1 saat içinde başladıklarını saptamışlardır (Bolat ve ark., 2011; Küçüköğlü ve ark., 2015). Çalışmada doğum sonrası ilk 1 saatte bebeğini emziren annelerin oranı %57.6 olarak saptanmış olup, doğum sonu ilk emzirme zamanı ile süt algısı arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Çalışma sonucu literatürü destekler niteliktedir. Doğum sonu ilk 1 saat içinde bebeğini emziren annelerin yetersiz süt algısı ölçeği toplam puan ortalaması diğer saatlere kıyasla daha yüksek bulunmuştur. İlk 1 saat içinde emzirmenin sağlanması annenin özgüvenine olumlu katkı sağlayarak yeterli süt algısı oluşturmada yardımcı olabilir.

Çalışma kapsamında değerlendirilen annelerin çoğunluğunun yetersiz süt algısına yönelik belirtilen yanıltıcı ifadelerle doğru cevap vermeleri sevindirici bir durumdur. Annelerin büyük çoğunluğu (%70.0) eşinin emzirme konusunda destekçi olduğunu ve yine büyük çoğunluğu (%69.3) eş desteğinin süt üretimine olumlu katkı sağladığını belirtmiştir. Literatürde babaların emzirmeye olan etkisinin incelendiği çalışmalarda eşleri tarafından emzirme sürecinde desteklenen annelerin emzirmeye başlama, sürdürme ve süt artışı konusunda olumlu katkısı olduğunu gösteren çalışmalara rastlanmıştır (Kong & Lee 2004; Lee et al., 2006). Çalışma sonucu literatürü destekler niteliktedir.

Emzirmenin başlatılması ve sürdürülmesi ekonomik durum, aile yapısı, geleneksel özellikler ve sosyal çevre gibi birçok parametreden etkilenebilmektedir. Emzirme veya bebek bakımı konusunda bir üst kuşaktaki kişinin deneyimi veya akran deneyimi emzirmeye yönelik inanç ve tutumları etkileyebilmektedir (Gözükara, 2014; Moore & Coty, 2006). Çalışmada annelerin büyük çoğunluğunun (%56.0) "Çevremdeki insanlar (anne, kayıvalide, arkadaş vs) bebeğin her ağlamasının açıklıktan olduğunu ve sütün yetersiz olduğunu imada bulunuyorlar." ifadesine verdikleri yanıt dikkat çekicidir. Bu bağlamda verilecek emzirme eğitimlerine bir üst kuşaktaki kişilerin (anne, kayıvalide gibi) dahil edilmesi emzirme sürecinin sağlıklı bir şekilde devam etmesi açısından faydalı olacağını düşündürmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmada gebeliği isteme, doğum şekli, gebelikte emzirme eğitimi alma ve ilk emzirme zamanı gibi değişkenlerin yetersiz süt algısı üzerine etkisi olduğu bulunmuştur. Sağlık Bakanlığı tarafından sağlanan “Anne Sütünün Teşviki ve Bebek Dostu Sağlık Kuruluşları Programı” çerçevesinde emzirmenin korunması ve desteklenmesi için Başarılı Emzirmede 11 Adım maddeleri oluşturulmuş ve bu maddeler kapsamında gebelikten başlayarak emzirme eğitimlerinin verilmesi gerektiği bildirilmiştir. Ebelerin gebe, eşi ve yakınlarına bireysel ya da toplu emzirme eğitimleri vermeleri emzirmeye başlama süresinin kısalmasına, emzirme öz yeterliliğinin artmasına ve sürdürülmesine katkı sağlayacaktır. Doğum sonunda en kısa süre anne bebek temasının sağlanması emzirmenin sürekliliğini etkileyeceği için ebeler bu konuda daha hassas davranmalı ve bebeğin herhangi bir sağlık problemi yoksa anne ile daha uzun süre bir arada kalmasını sağlamalıdır.

Yazar katkıları: Yazarların katkı oranı beyanı şöyledir; fikir/kavram: CI, GK; tasarım: CI, GK; danışmanlık: CI; veri toplama ve işleme: GK; analiz ve yorum: CI; literatür taraması: CI, GK; makalenin yazımı: CI, GK; eleştirel inceleme: CI, GK; araştırmanın bütçesi: CI, GK.

Teşekkür: Araştırmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden tüm annelere teşekkür ederiz.

Çıkar çatışmaları: Yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması yoktur. Ayrıca sorumlu olduğumuz araştırmada herhangi bir firma ile çıkar ilişkisi bulunmamaktadır.

KAYNAKLAR

- Leahy-Warren, P., Mulcahy, H., Phelan, A., Corcoran, P. (2013). Factors Influencing Initiation And Duration Of Breastfeeding In Ireland. *Midwifery*, doi: 10.1016/j.midw.2013.01.008. [Epub ahead of print].
- Uçar, Z., & Yılmaz, H.Ö. (2020). Laktasyon Döneminde Beslenme: Enerji ve Makro Besin Öğeleri. *Sağlık Profesyonelleri Araştırma Dergisi*, 2(1), 37-46.
- Center for Disease Control and Prevention. CDC Releases 2018 Breastfeeding Report Card, August 20, 2018. (Erişim Tarihi: 03.09.2020). <https://www.cdc.gov/media/releases/2018/p0820-breastfeeding-reportcard.html>
- Irmak, N. (2016). Anne Sütünün Önemi ve İlk 6 Ay Sadece Anne Sütü Vermeyi Etkileyen Unsurlar. *The Journal of Turkish Family Physician*, 07(2), 27-31.
- WHO. Guidelines On Optimal Feeding Of Low Birth Weight Infants In Low-And Middleincome Countries, 2011. (Erişim Tarihi: 03.09.2020). https://www.who.int/maternalchild_adolescent/documents/infant_feeding_low_bw/en/
- Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması, Çocuk ve Kadınların Beslenme Durumu 11, 2018.
- Hill, P.D., Aldag, J.C., & Zinaman, M.C.R. (2007). Predictors of Preterm Infant Feeding Methods and Perceived Insufficient Milk Supply aWeek 12 Postpartum. *Journal of Human Lactation*, 23(1), 32-38.
- Akkoyun, S., & Taş Arslan, F. (2016). Breastfeeding SelfEfficacy of Mothers Who Breastfed for First Six Months. *The Journal Of Pediatric Research*, 3(4), 191-195.
- Çalışkan, S.G., & Altınkaynak, S. (2019). Emziriyorum Bebeğim Doymuyor: Yetersiz Süt Algısı. *Sakarya Üniversitesi*

- Holistik Sağlık Dergisi, 2(2), 1-9.
- Safon, C., Keene, D., Guevara, W.J.U., Kiani, S., Herkert, D., Muñoz, E.E., et al. (2017). Determinants Of Perceived Insufficient Milk Among New Mothers In León, Nicaragua. *Maternal & Child Nutrition*, 13(3): e12369, doi: 10.1111/mcn.12369.
- Gölbashi, Z., Eroğlu, K., Kaya, D. (2018). Doğum Yapan Kadınların Anne Sütü ve Emzirme Mitlerine İnanma Durumlarının Belirlenmesi. *Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4(2), 32-43.
- Gözükara, F. (2014). Emzirmenin Başarılmasında Anahtar Faktör: Baba Desteğinin Sağlanması ve Hemşirenin Roller. *Harran Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 11(3), 289-296.
- Karaçam, Z. (2008). Factors Affecting Exclusive Breastfeeding Of Healthy Babies Aged Zer Oto Four Months: A Community-Based Study Of Turkish Women. *Journal of Clinical Nursing*, 17, 341-349.
- Kural, B., Boran, P. (2018). "Sütüm Yetmiyor" Diyen Anneye Yaklaşım. *Türkiye Klinikleri*, 14(4), 305-309.
- Global Nutrition Targets 2025. (Erişim Tarihi: 03.09.2020) https://www.who.int/nutrition/publications/globaltargets2025_policybrief_overview/n/
- McCarter-Spauldling, D.E., & Kearney, M.H. (2001). Parenting Self-Efficacy and Perception of Insufficient Breast Milk. *Journal of Obstetric, Gynecologic and Neonatal Nursing*, 30, 515-522.
- Gökçeoğlu, G. (2014). Annelerin Emzirme Özyeterlilikleri ile Sütün Yeterlilik Algısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Atatürk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Erzurum.
- Gatti, L. (2008). Maternal Perception Of Insufficient Milk Supply In Breastfeeding. *Journal of Nursing Scholarship*, 40, 355-363.
- Binns, C.W., & Scott, J.A. (2002). Breastfeeding: Reasons For Starting, Reasons For Stopping And Problems Along The Way. *Breastfeeding Review*, 10, 13-19.
- Chan, S.M., Nelson, E.A., Leung, S.S., & Li, C.Y. (2000). Breastfeeding Failure In A Longitudinal Postpartum Maternal Nutrition Study In Hong Kong. *Journal of Paediatric & Child Health*, 36, 466-471.
- Türkiye İstatistik Kurumu, İstatistiklerle Kadın, 2020, Yayın Tarihi: 05.03.2021 Say: 37221 (Erişim Tarihi: 29.03.2021) <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Kadin-2020-37221>
- Holbrook, K.E., White, M.C., Heyman, M.B., & Wojcicki, J.M. (2013). Maternal Sociodemographic Characteristics And The Use Of The Iowa Infant Attitude Feeding Scale To Describe Breastfeeding İnitiation And Duration In A Population Of Urban, Latina Mothers: A Prospective Cohort Study. *International Breastfeeding Journal*, 8, 1-7
- Pinto-Chaves, C., Duarte, J., Nelos, P., Coutinho, E. (2016). Maternal Affection And Motivation For Breastfeeding. *Procedio-Social And Behavioral Sciences*, 217, 1028-1035.
- Yüzüğüllü, D.A., Aytaç, N., Akbaba, M. (2018). Annelerin İlk Altı Ay Sadece Anne Sütü Verme Durumlarına Etki Eden Etmenlerin İncelenmesi. *Türk Pediatri Arsivi*, 53, 96-104.
- Ahi, S., Borlu, A., Balci, E., & Günay, O. (2019). Bebek Dostu Bir Hastanede Doğum Yapan Annelerin Doğumdan Sonra İlk Bir Saatte Emzirmeye Başlama Durumları ve İlişkili Faktörler. *Ahi Evran Medical Journal*, 3(2), 41-47.
- Bilgen, H., Kültürsay, N., & Türkyılmaz, C. (2018). Turkish Neonatal Society Guideline On Nutrition Of The Healthy Term Newborn. *Türk Pediatri Arsivi*, 53(1), 128-137.
- Ünsal, H., Atlıhan, F., Özkan, H., Targan, Ş., & Hassoy, H. (2005). Toplumda Anne Sütü Verme Eğilimi ve Buna Etki Eden Faktörler. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 48(3), 226-233.
- İnce, T., Aktaş, G., Aktepe, N., & Aydın, A. (2017). Annelerin Emzirme Özyeterlilikleri ve Emzirme Başarılarını Etkileyen Özelliklerin Değerlendirilmesi. *İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hastalığı Dergisi*, 7(3), 183-190.
- Çakmak, S., & Dengi, A.S.D. (2019). Postpartum Dönemdeki Annelerin Emzirme ve Anne Sütünün Önemi Hakkındaki Bilgilerinin Değerlendirilmesi. *Türk Aile Hekimliği Dergisi*, 23(1), 9-19.
- Bolat, F., Uslu, S., Bolat, G., Bülbül, A., Arslan, S., Çelik, M., Cömert, S., & Nuhoğlu, A. (2011). İlk Altı Ayda Anne Sütü ile Beslenmeye Etki Eden Faktörler. *Çocuk Dergisi*, 11(1), 5-13.
- Aluş Tokat, M., & Okumuş, H. (2013). Emzirme Öz Yeterlilik Algısını Güçlendirmeye Temelli Antenatal Eğitimin Emzirme Öz Yeterlilik Algısına ve Emzirme Başarısına Etkisi. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 10(1), 21-29.
- Li-Yin, S.S., Chien, L.Y., Ta Chien, L.Y., Tai, C.J., & Lee, C.F. (2008). Effectiveness of a Prenatal Education Programme On Breastfeeding Outcomes In Taiwan. *Journal of Clinical Nursing*, 17, 296-303.
- Hamade, H., Chaaya M., Saliba, M., Chaaban, R., & Osman, H. (2013). Determinants of Exclusive Breastfeeding in an Urban Population of Primiparas in Lebanon: A Cross-Sectional Study. *BMC Public Health*, 13 (1), 702.
- Senarath, U., Fernando, D.N., & Rodrigo, I. (2006). Factors Determining Client Satisfaction With Hospital-Based

- Perinatal Care In Sri Lanka. *Tropical Medicine and International Health*, 2(9), 1442-1451.
- Küçükoğlu, S., Aytekin, A., & Ateşeyan S. (2015). Annelerin Bebeklerine Anne Sütü Verme Eğitimi ile Emzirme Öz Yeterliliklerinin Karşılaştırılması. *Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4(2), 71-78.
- Kong, S.K., & Lee, D.T.F. (2004). Factors Influencing Decision The Breastfeed. *Journal of Advanced Nursing*, 46 (4), 369-79.
- Lee, W.T., Lui, S., Chan, V., Wong, E. & Lau, J. (2006). Apopulation-Based Survey On Infant Feeding Practice (0-2 Years) In Hong Kong: Breastfeeding Rate And Patterns Among 3,161 Infants Below 6 Months Old. *Asia Pacific Journal of Clinical Nutrition*, 15(3), 377-387.
- Moore, E., & Coty, M.B. (2006). Prenatal and Postpartum Focus Groups With Primiparas: Breastfeeding Attitudes, Support, Barriers, Self-Efficacy And Intention. *Journal of Pediatric Health Care*, 20 (1), 35-46.

